

Javna rasprava – prijedlog odluke o određivanju primjene troškovne usmjerenosti cijena zajedničkog korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme (Klasa: 344-01/09-01/965, ur.broj: 376-04-09)

PRIMJEDBE OT-OPTIMA TELEKOM d.d., Zagreb, Bani 75A

Uvodno

S obzirom da prijedlog odluke valja promatrati uzimajući u obzir i odredbe Pravilnika o načinu i uvjetima pristupa i zajedničkog korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture (NN 73/08) (dalje: Pravilnik) te odredbe i zaključke HAKOM-a iz Analize tržišta veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi, određene primjedbe Optime posljedica su i mogućih nejasnoća u pogledu primjene svih relevantnih akata, osobito u trenutnim okolnostima korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture.

I. Prikupljanje podataka od infrastrukturnih operatora

Iz obrazloženja prijedloga odluke (str. 2, zadnji odlomak) proizlazi da je HAKOM zatražio samo od HT-Hrvatskih telekomunikacija d.d. a (dalje: HT) i B.net- a, kao jedinih njemu prijavljenih infrastrukturnih operatora, relevantne podatke o troškovima. Ovakav postupak prikupljanja podataka je zapravo nepotpun, ako se uzme u obzir da je sukladno čl.2 točk.15 Zakona o elektroničkim komunikacijama pojam infrastrukturnog operatora određen tako da obuhvaća „svaku pravnu ili fizičku osobu koja se koristi vlastitim nekretninama i/ili nekretninama drugih u svrhu građenja, održavanja, razvoja i korištenja elektroničke komunikacijske mreže i elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme, ili je obveznik davanja pristupa elektroničkoj komunikacijskoj infrastrukturi i povezanoj opremi na temelju analize tržišta..”

Smatramo da je HAKOM obzirom na članak 30 st.1. Zakona o elektroničkim komunikacijama (dalje: Zakon) trebao minimalno postupiti u cijelosti prema zahtjevu B.neta. Naime, iz obrazloženja prijedloga odluke (str.2, prvi odlomak) stoji da je B.net izrazio sumnju ne samo u **cijene HT-a, već i u cijene jedinica lokalne i područne samouprave**. Također bi, s obzirom na neuređeno stanje u pogledu korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture, na koje je i sam HAKOM nekoliko puta skrenuo pozornost, HAKOM trebao zauzeti stajalište o tome **trebaju li ili ne jedinice lokalne i područne samouprave**, kao uostalom i druge, uglavnom **pravne osobe koje su obuhvaćene definicijom** infrastrukturnog operatora, regulirati svoj odnos kod HAKOM-a. Odnosno, kako bi operatori korisnici trebali postupati u odnosu s infrastrukturnim operatorima koji nemaju reguliran svoj status sukladno Zakonu.

Do tada, ova odluka zapravo predstavlja regulaciju cijena samo u odnosu na operatora kojem je obveza pristupa određena temeljem analize tržišta. HAKOM u obrazloženju odluke nije istaknuo kakvim je ocijenio metodologiju i jedinične cijene iz **izračuna troškova koji je dostavio B.net**. Smatramo da bi obzirom da je HAKOM podatke tražio od B.neta, trebao barem zauzeti stajalište i/ili dati ocijenu njihovog izračuna. Ovakva odluka upućuje da je HAKOM izračun HT-a analizirao neovisno o podacima B.neta, što upućuje pak na to da će HAKOM i u buduće **određivati troškovnu usmjerenost cijene zajedničkog korištenja za svakog infrastrukturnog operatora zasebno**.

II. Početak primjene odluke

Način na koji je formulirana točka 2 prijedloga odluke ostvalja prostora za pravnu nesigurnost u pogledu početka primjene. I to ne samo u odnosu na datum primjene, već i na operatore korisnike na koje se primjenjuje.

Smatramo da bi bilo sigurnije da je HAKOM odmah u prijedlogu odluke odredio **točan datum** s kojim bi operator korisnik i HT mogli izvršiti novi obračun za narednu godinu. Na taj način bi se osim transparentnosti u pogledu početka primjene osigurala i pravna sigurnost i u pogledu primjene novih cijena. Naime, ukoliko bi HT nakon primitka odluke samo ponudio novi prijedlog ugovora operatorima korisnicima, mogao bi uvjetovati prihvaćanje nekih drugih odredaba u pogledu uvjeta korištenja elektroničke infrastrukture s početkom primjene cijena. Smatramo da ovakvo postupanje HT-a ne bi bilo neočekivano, osobito uzimajući u obzir prethodno spomenuto neuređeno stanje u DTK. Naime, dosadašnji problemi u pogledu korištenja DTK u većoj su se mjeri odnosili na pitanja uvjeta korištenja, tehničkih rješenja, rokova i održavanja, a koji problemi su trebali biti riješeni primjenom Pravilnika. Stajalište je Optime da nije sporna samo cijena korištenja elektroničke infrastrukture, već i upravljanje s istom. Slijedom prednjeg, predlažemo da se točka 2 preformulira na način kojim bi HT bilo jasno naloženo da **počne s primjenom novih cijena, neovisno o ostalim uvjetima u pogledu korištenja infrastrukture.**

III. Primjena odluke u odnosu na operatore koji nemaju regulirani odnos s HT-om

HAKOM u obrazloženju odluke (str.6) posebno ističe svoju dužnost za regulacijom s obzirom na potrebu za uređenjem postojećeg stanja, osobito kako bi se takvom regulacijom stvorili uvjeti za „*ravnopravno, nediskriminirajuće i transparentno korištenje elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme za sve sudionike elektroničkog komunikacijskog tržišta*“. Ovakav zaključak, zapravo je potvrđen i ranije, donošenjem Pravilnika kojim se predviđa i posebnu proceduru za uređenje postojećeg stanja u pogledu kablova uvučenih bez prethodno zaključenog ugovora. U tom kontekstu, treba promatrati i **učinke koje imala ova odluka na sve sudionike tržišta**. I dalje bi se **jasno odredili uvjeti za one operatore korisnike koji imaju reguliran ugovorni odnos s HT-om**, koji su prijavili sve svoje trase HT-u i koji uredno plaćaju naknadu na ime korištenja, dok s druge strane **ostaje praznina u pogledu primjene na one operatore korisnike koji nisu regulirali** svoj odnos s HT-om. Konstrukcija koja kaže da se cijene iz prethodne točke imaju primjeniti na sve „*postojeće i buduće ugovore o zajedničkom korištenju...*“ zapravo upućuje na zaključak da se operatorima korisnicima koji tek trebaju sklopiti ugovore i regulirati svoj odnos s HT-om, neovisno o tome od kada de facto koriste infrastrukturu, neće naplatiti nikakva naknada za razdoblje koje je prethodilo reguliranju odnosa s HT-om.

S obzirom na obveze koje su određene HT-u Odlukom o analizi tržišta veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi na fiksnoj lokaciji, a koje uključuju i **obvezu nediskriminacije**, smatramo da je HT bio obavezan odmah po objavi Odluke o analizi osigurati poštivanje načela nediskriminacije u pogledu korištenja infrastrukture. Kako je HAKOM ovim prijedlogom odluke zapravo utvrdio da načelo nediskriminacije nije osigurano (jer da jest, stanje ne bi bilo i dalje neuređeno), svakako bi kod reguliranja cijene za one operatore koji imaju reguliran odnos s HT-om, trebalo osigurati da početak primjene novih cijena ne ide njima na štetu, odnosno da ih se ne stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na ostale operatore.

Ovakvim se reguliranjem, bez osvrta na trenutnu neravnopravnost u pogledu korištenje infrastrukture, zapravo potiče daljnje nereguliranje situacije. Naime, kao što je na početku spomenuto, ova se odluka stavlja u kontekst i prethodno donesenog pravilnika. Pravilnik nije predvidio **obvezu infrastrukturnog operatora** za uređenjem postojećeg stanja u nekom roku, niti su predviđene bilo kakve sankcije, što onda dodatno ne motivira niti jednu od strana za što bržim reguliranjem postojećeg stanja. Takva situacija ide na štetu onih koji poštuju propise i ispunjavaju svoje obveze, čime dolazimo do apsurdna da poštivanje propisa stavlja jednog od operatora korisnika u diskriminirajući položaj.

IV. Metodologija izračuna cijena

Smatramo da je objava metodologije izračuna cijena najmanje jednako važna, koliko i objava prijedloga odluke o cijenama za korištenje elektroničke komunikacijske infrastrukture. Naime, svrha javne rasprave u smislu odredbe čl. 22 Zakona jest da se omogući **svim zainteresiranim strana davanje mišljenja, primjedaba i prijedloga** u vezi s predloženim mjerama. Predložena mjera u ovom slučaju jest određivanje cijene za korištenje elektroničke komunikacijske infrastrukture. Zainteresirane strane u ovom slučaju su osim HT-a i svi operatori korisnici na koje važan utjecaj ima ne samo konačna cijena, već i uvjeti korištenja infrastrukture. Iz obrazloženja odluke, u dijelu u koje HAKOM obrazlaže prihvaćanje ili neprihvatanje pojedinih troškovnih stavki, proizlazi da pojedine troškovne stavke nisu bile obrazložene i dokumentirane od strane HT-a pa da ih je onda HAKOM korigirao na način koji smatra primjerenim. Drugim riječima, HAKOM je u odnosu na te troškovne stavke zauzeo neko svoje stajalište koje nije obrazložio dalje u tekstu pa stoga nije ni omogućeno svim zainteresiranim stranama da se o istima i očituju. Primjerice, str. 5: „ *Stavka procesni troškovi koji uključuje trošak održavanja, materijala i ostale troškove opisana u dopisu HT-a od 26.listopada 2009. nije korektno opisana jer su isti troškovi već uneseni u izračun troškova izgradnje. Stoga je stavka korigirana na način da su troškovi održavanja izračunati kako je uobičajeno, a to je 1% nabavne vrijednosti imovine prema metru.*”

Iz prednjeg proizlazi da je HAKOM troškove održavanja procijenio na 1% nabavne vrijednosti imovine prema metru, no **HAKOM nije obrazložio svoju procjenu**, odnosno nije transparentno objavljeno što to znači „uobičajeno“. Procjena troškova održavanja osobito je važna, obzirom da je **trošak održavanja uključen u cijenu korištenja infrastrukture**. S obzirom da osnovni problem u današnjem stanju korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture proizlazi upravo iz **HT-ovog neurednog održavanja** DTK (*jer da ga uredno održava, situacija u pogledu postojanja nekorištenih kablova i nezakonito postavljenih kablova ne bi bila kakva je danas*), vrlo je važno specificirati što to održavanje uključuje. Naime, za operatora korisnika vrlo je važno da kod korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture, već od trenutka uvlačenja kablova, on sam zna i može procijeniti troškove spajanja svog korisnika, odnosno troškove uvlačenja kabela. **Operator korisnik mora znati koji su to troškovi koje snosi HT i koji su uključeni u cijenu korištenja, a koje troškove operator mora snositi sam.** Jasno specificiranje tih troškova omogućiti će svim operatorima korisnicima planiranje troškova širenja i održavanja svojih mreža. S obzirom da nam metodologija nije poznata, nije nam ni poznato koliki je utjecaj troškova održavanja i kojeg održavanja na predloženu cijenu korištenja.

Još je jedna situacija u kojoj bi objava metodologije izračuna, doista i omogućila operatorima korisnicima da daju primjedbe na cijenu korištenja infrastrukture, a odnosi

se na **cijenu za cijevi vanjskog promjera 50mm**. U obrazloženju prijedloga odluke (str. 6 odlomak 2) HAKOM je zaključio da su Pravilnikom određeni uvjeti djelotvornog korištenja slobodnog prostora u izgrađenoj kabelskoj kanalizaciji. U tom kontekstu, nejasna je kategorizacija cijevi u točki I. odluke prema kojoj se posebno izdvajaju cijevi vanjskog promjera 50 mm. Naime, **čl.3 Pravilnika određuje cijevi malog promjera kao cijevi od 20 -50 mm**. Ovo je bitno, osobito iz razloga, što je razlika u cijeni korištenja cijevi vanjskog promjera 50mm znatno veća od cijene za cijevi malog promjera (20-40mm). Istina, HAKOM na str.5 istog obrazloženja, u okviru pojašnjenja troškova koji prethode izgradnji kableske kanalizacije za cijevi malog promjera, pri čemu misli na cijevi promjera fi 20-40 i 3-16, ističe kako isti ne mogu biti prihvaćeni u izračunu jer su to troškovi koje snosi operator korisnik. Iz toga proizlazi da su troškovi **izgradnje razmatrani kao faktor u metodologiji izračuna troškova, no nije omogućeno raspravljanje o utjecaju koji troškovi izgradnje imaju na utvrđenje konačne cijene za cijevi vanjskog promjera 50mm, time i za cijevi velikog promjera**.

Nastavno na manjkavost koja proizlazi iz neobjavljivanja metodologije izračuna, posebno skrećemo pozornost i na problem **prosječne starosti imovine** (14,41 god). Iz obrazloženja odluke proizlazi da je ista utvrđena sa stanjem u knjigovodstvenim evidencijama na dan 31.12.2008. Kako starost imovine ima utjecaj na utvrđivanje cijene korištenja, za očekivati je da će HAKOM zahtijevati od HT-a svake godine korekciju cijena na ime korištenja infrastrukture u skladu s promjena starosti imovine. Ovakav zaključak ne proizlazi jasno iz samog teksta odluka, a svakako bi trebao biti utvrđen. Time bi se osigurala i potpuna primjena načela transparentnosti. Za očekivati je da će se cijene korištenja infrastrukture revidirati svake godine, što znači da će se HAKOM svake godine voditi istom metodologijom izračuna, kontrolirajući samo jedinične cijene pojedinih stavaka. Prema tome, konačna cijena, za koju je na koncu i sam HAKOM utvrdio da je od znatnijeg utjecaja na mjerodavno tržište, svoje osnove ima upravo u elementima i metodologiji izračuna. Smatramo da bi HAKOM **temeljem čl.56 Zakona st.1** koji mu omogućuje da „učini dostupnim određene podatke“, **a u skladu s odlukom o analizi tržišta kojom je HT proglašen operatorom sa značajnom tržišnom snagom** na tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi (uključujući dijeljeni ili potpuni izvdojeni pristup) na fiksnoj lokaciji, morao **naložiti HT-u objavu metodologije** izračuna, odnosno zatražiti da se ukloni oznaka povjerljivosti. Smatramo da se jedino na taj način može **ostvariti svrha javne rasprave** kako je onda određena čl. 22 Zakona.

V. Primjena čl. 4 toč. 12 Pravilnika u odnosu na određene cijene

Također, nastavljajući se dijelom i na već prethodno iznesene opaske u pogledu objave metodologije izračuna, skrećemo pozornost i na moguće probleme u primjeni cijena na operatore korisnike u odnosu na odredbe Pravilnika. U točki I prijedloga odluke, određuje se cijena korištenja na **temelju promjera, odnosno veličine cijevi** u koju se postavlja kabel. U tom smislu, smatramo da treba jasnije odrediti metodologiju obračuna i naplate u odnosu na **na čl. 4 toč.12 Pravilnika** koji određuje da „*nije dopušteno izravno uvlačenje svjetlovodnog kabela u cijev velikog promjera, već se prethodno mora instalirati zaštitna cijev malog promjera ili mikrocijev*“. U opisanom **slučaju nije opravdana naplata obadvije cijevi** (cijev šireg i cijev užeg promjera), već bi trebalo jasno odrediti obvezu plaćanja samo jedne od cijevi. Smatramo opravdanim da se u takvom slučaju naplaćuje **samo cijev manjeg promjera** i to obrazlažemo **odredbom čl. 4 toč.17** gdje je propisano da sve uvučene cijevi postaju vlasništvo infrastrukturnog operatora, a da trošak uvlačenja (koji čak neopravdano uključuje i troškove čišćenja –

izvlačenja nekorištenih kablova) snosi operator korisnik. Veća cijev ostavlja mogućnost infrastrukturnom operatoru za daljnjim davanjem na korištenje preostalog slobodnog prostora u cijevi, koju onda infrastrukturni operator može i naplatiti.

Također, treba istaknuti **problem iznimke** predviđene isto točkom 12, članka 4. Naime, pravilo uvlačenja cijevi manjeg promjera u cijev većeg promjera, **ne odnosi se na već uvučene kablove**. Što znači da je sasvim izvjesno postojanja kabela uz kabel, od kojih je za jedan reguliran odnos s HT-om, dok je drugi kabel ili nepoznatog operatora ili operatora s kojim HT nema sklopljen ugovor. Opet, kako bi se stimuliralo uređene nesređenog stanja DTK, smatramo da **sve dok se ne utvrdi čiji su sve kablovi položeni u istoj cijevi, nema osnove za naplatom troška bilo kojem od operatora korisnika**. Razlog je tomu, s jedne strane neopravdana naplata troška cijevi svakom operatoru posebno u punom iznosu – kad svaki od operatora ne koristi cijev u cijelosti. Ako je već prema odredbama Pravilnika obveza operatora korisnika uvlačiti u cijevi većeg promjera, cijevi manjeg promjera pa tek onda kabel, uz posljedicu da cijev većeg promjera postaje vlasništvo infrastrukturnog operatora, onda bi minimalno trebalo odrediti **svaki operator korisnik, plaća samo i isključivo prostor u cijevi koji zauzima**. Više je razloga zašto je takav stav najpravičnije rješenje. Jedan od njih je i **cijena mikrocijevi i cijevi malog promjera**. Naime, HAKOM je radi poticanja novih tehnologija i osiguravanja uvjete za bolju iskoristivost slobodnog prostora, zapravo ovim određenjem cijene jasno dao poticaj investicijama u mikrocijevi. Ako je ideja poticati tu vrstu investicija, onda nema smisla da operator korisnik koji je investirao u najskuplju tehnologiju upravo zato da bi zauzimao najmanje prostora, plaća jednaki dio prostora u cijevi, kao oni operatori koji su se odlučili za cijevi većeg promjera. Osim toga, sama potreba da se potaknu investicije u smjeru korištenja mikrocijevi i cijevi malog promjera jasno upućuje na nedostatak slobodnog prostora u postojećoj infrastrukturi, što znači da je svakako više operatora korisnika iste infrastrukture. Ne bi bilo **troškovno opravdano da se svakom od operatora korisnika naplaćuje puna cijena po promjeru cijevi**.

Međutim, treba voditi računa i o kriterijima za naplatu prostora. Ovdje ponovo upućujemo na primjedbe iznesene pod točkom III. u odnosu na nelegalizirane kablove, kada bi naplata samo onim operatorima korisnicima koji imaju reguliran odnos s HT-om predstavljala i oblik diskriminacije, a u ovom slučaju – naplate razmjerno stvarno korištenom prostoru- predstavljala bi i netočno određenje cijene za konkretnog operatora korisnika. Osim tog problema, veliki problem biti će i kablovi HT-a, koji je u okviru FttH projekta položio kablove koji se trenutno ne koriste. Time je smanjio slobodni prostor u cijevima, a same kablove bi prema definiciji nekorištenih kablova iz Pravilnika (čl4 st.2) zapravo trebao ukloniti. Kako je malo vjerojatno da će HT krenuti u izvlačenje postavljenih kablova, svakako bi jasno trebalo odrediti da **u okviru izračuna korisnog prostora u cijevima, treba uzeti u obzir i prisutnost HT-ovih kablova, kako bi se izbjegla situacija da operatori korisnici snose troškove HT-ovih kablova**.

Predlaže se HAKOM-u razmotriti sve iznesene primjedbe i prijedloge Optime sve u cilju ispunjenja načela transparentnosti i nediskriminacije u pogledu korištenja i naplate elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme.